
Kelajakdagi nutq tanlovlari sun'iy intellekt bilan qanday munosabatda bo'lishi kerak: Markaziy Osiyo nutq tanlovi muhokamalari asosida**Noto Kuniyuki***Til va madaniyat bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Katta o'qituvchi,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti***O'rinboeva Xayotxon Maxamadinovna***Katta o'qituvchi,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti***Annotatsiya**

So'nggi yillarda generativ sun'iy intellekt (AI) til ta'limi jarayoniga tub o'zgarishlar olib kirdi. Mashina tarjimasini texnologiyasi avval ham mavjud bo'lgan bo'lsa-da, AI paydo bo'lishi bilan til o'rganish va o'qitishdagi chegaralar butunlay o'zgardi. Bu holat, ayniqsa, yapon tili ta'limidagi nutq tanlovlari uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Chunki nutq tanlovlarining asosiy maqsadi – ishtirokchilarning o'z yapon tili kompetensiyasini namoyish etishidir. Ammo AI yordamida yozilgan yoki tahrirlangan nutqlar bu mezonni noaniq qiladi. AI'dan foydalanishni butunlay taqiqlash esa amalda imkonsiz, chunki nazorat qilish mexanizmi yo'q. Shu sababli, masala "AI'ni qanday cheklash kerak?"dan "AI tabiiy mavjud bo'lgan sharoitda nutq tanlovining mohiyati nima?" degan savolga o'tmoqda. Ushbu maqola nutq tanlovlarining an'anaviy maqsadini AI davrida qayta ko'rib chiqish zarurligini ta'kidlaydi. Agar bu tadbirlar faqat shakliy "mukofot olish" marosimiga aylanib qolsa, ularning qadri so'nadi. Shuning uchun AI bilan uyg'unlashgan, yangi til kompetensiyasi tushunchasiga asoslangan nutq tanlovlarini yaratish – hozirgi til ta'limining dolzarb vazifasidir. O'zbekiston yapon tili ta'limida bu borada ilg'or tajriba markazlaridan biriga aylanishi mumkin.

Kalit so'zlar

Yapon tili nutq tanlovi, sun'iy intellekt (AI), nutq matni, baholash mezonlari, mukofotlash, Markaziy Osiyo, tanlovdan keyingi muhokama

Как будущие конкурсы речей должны взаимодействовать с ИИ: на основе обсуждений Центральноазиатского конкурса речей**Ното Куньюки***Доктор философии (PhD) по языку и культуре, Старший преподаватель,
Узбекский государственный университет
мировых языков***Уринбоева Хаётхон Махамединовна***Старший преподаватель,
Узбекский государственный университет
мировых языков***Аннотация**

В последние годы появление генеративного искусственного интеллекта (AI) внесло коренные изменения в сферу преподавания языков. Особенно это касается значения и роли речевых конкурсов в обучении японскому языку. Изначально цель таких конкурсов заключалась в том, чтобы учащиеся могли продемонстрировать свои знания японского языка. Однако с распространением текстов, созданных или отредактированных с помощью

AI, стало трудно объективно оценивать языковую компетенцию участников. Полный запрет использования AI также невозможен, поскольку отсутствуют реальные механизмы контроля. Таким образом, основная проблема смещается с вопроса «как ограничить использование AI» на вопрос «как переосмыслить значение речевых конкурсов в эпоху, когда AI стал естественной частью жизни». В данной статье подчеркивается необходимость пересмотра целей речевых конкурсов в условиях развития AI. Если эти мероприятия превратятся лишь в формальные церемонии награждения, их образовательная ценность будет утрачена. Задача современного языкового образования – создать новые формы конкурсов, основанные на гармоничном взаимодействии с AI и отражающие новое понимание языковой компетенции. Образование японскому языку в Узбекистане имеет потенциал стать одним из лидеров в разработке и внедрении таких инновационных моделей.

Ключевые слова

Конкурс речей по японскому языку, искусственный интеллект (ИИ), текст речи, критерии оценивания, награды, Центральная Азия, рефлексивное собрание после конкурса

How Speech Contests Should Engage with AI: Focusing on Discussions from the Central Asia Speech Contest**Noto Kuniyuki***PhD in Language and Culture,**Senior lecturer,**Uzbekistan State World Languages University***Urinboeva Khayotkhon Makhamadinovna***Senior teacher,**Uzbek State World Languages University*

Annotation

In recent years, the emergence of generative artificial intelligence has fundamentally transformed language education. The meaning and value of speech contests in Japanese language education have been especially affected. Originally, these contests allowed learners to demonstrate their Japanese competence, but with the spread of AI-generated and AI-edited texts, assessing genuine linguistic ability has become increasingly difficult. Completely prohibiting AI use is also unrealistic, as compliance cannot be effectively monitored. Thus, the issue is shifting from "how to restrict AI" to "how to redefine the purpose of speech contests in an AI-integrated era." This paper argues for reexamining the core goals of speech contests under the influence of AI. If they remain mere ceremonial events, their educational significance will inevitably fade. The challenge for today's language education is to design new types of contests that coexist with AI and reflect a renewed concept of language competence. In this respect, Japanese language education in Uzbekistan holds unique potential to pioneer innovative contest models grounded in this emerging perspective.

Keywords

Japanese speech contest, artificial intelligence (AI), speech script, evaluation criteria, awards, Central Asia, post-contest reflection meeting

Kirish

Til o'qitish sohasida hozirgacha kuzatilmagan darajadagi o'zgarish ro'y bermoqda. Mashina tarjimasi texnologiyasi avval ham asta-sekin rivojlanib borgan bo'lsa-da, uning aniqligi hali yetarli emas edi. Ammo generativ sun'iy intellekt (AI) paydo bo'lishi bilan, tarjima sifati hayratlanarli darajada yaxshilandi. Natijada, hozirda til o'qituvchilari Al'ning tarjima imkoniyatlarini inkor eta olmaydigan holatga kelishdi.

Yanase (2023) ta'kidlaganidek, Al'dan foydalanishga bo'lgan munosabat o'qituvchilar orasida turlicha – ba'zilar uni faol qo'llab-quvvatlasa, boshqalar ehtiyotkor yoki salbiy munosabatda. Biroq yoqtiradimi yo'qmi, o'qituvchilar o'quvchilarning Al yordamida til o'rganishini to'xtata olmaydi. Imtihon yoki topshiriqlarda Al'dan foydalanishni taqiqlash yoki cheklash mumkin, ammo o'quv jarayonida lug'atdan foydalanish kabi, Al vositalari bilan o'rganish (yoki yashash) tabiiy hol hisoblanadi.

Muammo shundaki, biz ilgari mavjud bo'lmagan bu yangi vosita – Al'ni qanday ishlatishimiz kerak? Ayniqsa, ta'lim sohasida uni qanday tatbiq etish maqsadga muvofiq? Masalan, Fujiwara (2025) ta'kidlaganidek, hozir o'qituvchilar Al yordamida o'quv materiallari va test savollarini yaratadigan davr kelmoqda. Turli ehtiyojlarga ega bo'lgan o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash uchun individual o'quv materiallarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'lsa-da, bunday ish amalda vaqt jihatdan qiyin edi. Fujiwara shuni qayd etadiki, Al o'qituvchining o'rnini bosib, har bir o'quvchiga mos materiallarni taqdim etishi va real vaqt rejimida fikr-mulohaza (feedback) berishi mumkin.

Ushbu maqolada biz Yaponiya tili ta'limidagi muayyan masalani – nutq (debate) yoki nutq so'zlash (speech contest) musobaqalarini misol qilib olib, Al bilan bog'liq muammolarni muhokama qilamiz. Nutq musobaqalari turli ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan eng mashhur tadbirlardan biri

bo'lib, g'oliblar O'zbekiston miqyosidagi musobaqada qatnashish huquqini qo'lga kiritadilar. Keyingi bosqich esa Markaziy Osiyo miqyosidagi debat musobaqasidir.

2025-yilgi Markaziy Osiyo Debat Musobaqasidan so'ng bo'lib o'tgan muhokamalarda Al'dan foydalanish masalasi ko'tarildi. Bu muammoni nafaqat o'zbekistonlik, balki qo'shni mamlakatlardagi yapon tili o'qituvchilari bilan ham muhokama qilish juda foydali bo'ldi. Shu bilan birga, hali bu masalaga aniq javob topilmagani ham ayon bo'ldi. Zhao (2025) ma'lumotiga ko'ra, yapon tili o'qitilishi rivojlangan mintaqalardan biri bo'lgan Xitoyda ham Al texnologiyasi bilan birlashtirilgan yapon tili ta'limi haqidagi tadqiqotlar endi boshlanmoqda.

Shu sababli, ushbu maqolada kelajakdagi debat musobaqalarida va umuman til o'qitish jarayonida Al'ni qanday qo'llash kerakligi haqidagi fikrlarni tartibga solamiz va kelajakdagi faoliyat uchun foydali xulosalar chiqaramiz. ChatGPT kabi Al tizimlarining tez sur'atlar bilan rivojlanayotgani sharoitida, yapon tili ta'limi bu o'zgarishlarni kutib o'tirish imkoniga ega emas.

Asosiy qism

Sakkizinchi Markaziy Osiyo Nutq Tanlovida bo'lib o'tgan munozaralar

Markaziy Osiyo Nutq Tanlovi – bu Markaziy Osiyoning besh mamlakatida yapon tilini o'rganayotgan talabalar o'rtasida o'tkaziladigan musobaqadir. 2025-yilda ushbu tanlovning sakkizinchi bosqichi o'tkazildi. Musobaqadan keyingi kuni o'qituvchilar ishtirokida tahlil yig'ilishi va seminar bo'lib o'tdi. Bu safar Tojikiston onlayn shaklda qatnashganini hisobga olmaganda, jami 22 nafar yapon tili o'qituvchilari turli mamlakatlardan ishtirok etdilar.

Yig'ilishda Al masalasi ham muhokama qilindi. Nutq tanlovining baholash mezonlari va mezonlarning o'zi haqida gap ketar ekan, bir ishtirokchi shunday fikr bildirdi: agar ishtirokchilarning Al'dan foydalanishi odatiy

holga aylansa, unda "reyting" yoki "o'rin" berishning o'zi qay darajada ma'noga ega bo'ladi, degan savol tug'iladi. Shu bilan birga, boshqa davlatlardan kelgan o'qituvchilar ham xuddi shunday tashvishlarni bildirganlar.

Masalan, ta'lim muassasasiga mansub bo'lmagan mustaqil o'quvchi tanlovga ariza topshirganida, uning nutqi yoki matni AI yordamida yozilganmi yoki yo'qmi – buni aniqlash juda mushkul. Chunki o'qituvchilar bu talabani ilgari bilmaydi, uning tildagi salohiyatini ham baholay olmaydi. O'z o'quvchilariga AI'dan foydalanishni taqiqlagan o'qituvchi, aslida, AI'dan erkin foydalangan boshqa ishtirokchilar bilan ularni teng sharoitda raqobatlashishga majbur qiladi.

Bundan tashqari, AI'dan foydalanishni butunlay taqiqlashning o'zi tobora mushkullashmoqda. "AI yozgan matnni darrov bilib olish mumkin", degan fikrlar ham yangradi, biroq bu, aslida, AI imkoniyatlarini kamsitishdir. Sanehira et al. (2025) ta'kidlaganidek, ilgari mashina tarjimasini orqali yozilgan matnlar osongina farqlanar edi, biroq hozir bunday aniqlash deyarli imkonsiz. AI'ga berilgan ko'rsatmalarni o'zgartirish orqali bunday "izlar"ni butunlay yo'qotish mumkin.

Hech kim talabalar o'zlarining mavjud yapon tili bilimlari asosida nutq matnini yozishlari kerakligiga qarshi chiqmaydi. Tanlovning asl maqsadi ham shundan iborat. Ammo AI'dan foydalanishni amalda cheklash qiyin bo'lib qolgani sababli, endi asosiy e'tibor "AI'ni qanday qilib cheklash kerak" degan savoldan "AI'dan foydalanish tabiiy bo'lgan sharoitda nutq tanlovini qanday tashkil etish kerak" degan masalaga o'tmoqda.

Yig'ilish yakunida bu masala bo'yicha barcha davlatlar muhokamani o'z mamlakatlaridagi o'qituvchilar uyushmalarida davom ettirishga qaror qildilar. Bu, bir jihatdan, yakuniy qarorni keyinga surish bo'lsa-da, har bir ta'lim muassasasi bu masalaga jiddiy javob topishi zarurligini ko'rsatadi.

AI'dan foydalanish

Tahlil yig'ilishida (refleksiya uchrashuvida) AI'dan foydalanish asosan

o'quvchi yoki ishtirokchi nuqtayi nazaridan muhokama qilindi. Biroq AI'dan foydalanish imkoniyati o'qituvchi yoki tanlov tashkilotchilari tomonidan ham tabiiy tarzda ko'rib chiqilishi mumkin.

Masalan, yig'ilishda katta bahsga sabab bo'lgan masalalardan biri – nutqdan keyin o'tkaziladigan savol-javob bosqichida savollar murakkabligining teng bo'lmashligi edi. Bu masalaga yechim sifatida, savollarni bir xil darajadagi murakkablikda tuzish uchun AI'dan foydalanish, yoki savollarda murakkablik tafovuti yo'qligini tekshirtirish kabi yondashuvlarni qo'llash mumkin. Agar ishtirokchilarning nutq matnlari oldindan mavjud bo'lsa, AI uchun bu turdagi topshiriq aynan kuchli tomonidir.

Shuningdek, hozirgi kunda AI faqat matn bilan ishlash bilan cheklanmaydi. Talabalar nutqni o'qish mashqini qilayotganda, AI yordamida "namuna ovoz"ni eshita olishadi. Bu nafaqat talaffuzni o'rganishda, balki nutqni yodlash va ifoda uslubini mashq qilishda ham foydalidir. Bundan tashqari, ovozning jinsi yoki ohangini, hatto shaxsiy temperamentini ham tanlash mumkinligi AI'ni yanada qulay vositaga aylantiradi.

Eng ko'p bahs-munozaralarga sabab bo'lgan masala esa – nutq matnining o'zini AI yordamida tayyorlashdir. Bu borada hozircha yakdil fikr yo'q: ayrimlar AI yordamida g'oyadan yakuniy matngacha yozish mumkinligini ijobiy hol deb bilishsa, boshqalar bunga ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Asosiy xavotir – AI talabaning haqiqiy yapon tili malakasidan ancha yuqori darajadagi matnni yaratib qo'yishidir.

Shu bilan birga, AI'dan "g'oya ishlab chiqish" yoki "grammatik xatolarni tekshirish" kabi maqsadlarda foydalanishni butunlay rad etish ham to'g'ri emas. Shu sababli, AI'dan foydalanish chegarasini qanday belgilash va bu jarayonni qanday nazorat qilish kerakligi – hozirgi yapon tili ta'limining eng dolzarb masalalaridan biridir.

Ingliz tili ta'limida esa, ChatGPT'dan foydalanib inglizcha taqdimotlar tayyorlashda,

o'quvchilar murakkab iboralarni o'z darajasiga mos qilib "soddalashtirish" orqali matnni yaratish amaliyotlari kuzatilmoqda (Sumida et al., 2024). Bu esa, kelajakda AI bilan qanday hamkorlik qilish kerakligini o'rganishda foydali tajriba bo'lishi mumkin.

AI olib keladigan salbiy jihatlar

Endi esa, nega ayrim o'qituvchilar yoki tashkilotchilar AI'dan foydalanishga ikkilanib qolayotganiga e'tibor qaratamiz.

Ko'plab nutq tanlovlarining asosiy maqsadi – ishtirokchilarni o'z yapon tili ko'nikmalarini rivojlantirishga undash, o'qishdagi natijalarini namoyish etishdan iborat. Ammo AI'dan foydalanish bu maqsadlarning o'zini yo'qqa chiqarmoqda. AI yordamida, aslida o'zi yozmagan, faqat g'alaba qozonish uchun maxsus yaratilgan matnni tayyorlash ham mumkin bo'ladi. Bu esa, tanlovning asl g'oyasi bilan mos keladimi, degan savolni keltirib chiqaradi. Natijada, bunday tanlovlar "Allar o'rtasidagi raqobat"ga yoki "AI'dan qay darajada foydalana olish"ni baholovchi musobaqalarga aylanib qolish xavfi bor.

Yanase (2023) bu borada jiddiy ogohlantirish beradi: u AI kapitalistik jamiyatning salbiy jihatlarini tezlashtirib yubormasligi kerak, deydi. U AI'ni faol qo'llab-quvvatlaydigan olimlardan biri bo'lsa-da, "AI nimalarga qodir?" degan savol o'rniga, "inson AI'ga nimalarni qildirishi kerak?" degan savolni qo'yish muhimligini ta'kidlaydi. Ya'ni, subyekt AI emas, balki inson bo'lishi kerak.

AI so'zini eshitganda, ko'pchilik insonlar "AI bizning ish o'rnimizni egallaydi" degan qo'rquvni his qiladi. Xuddi shuningdek, ta'lim sohasida ham "AI o'quvchini o'rnini bosib, o'qish jarayonining bosh qahramoniga aylanadimi?" degan xavotir mavjud. Bu holat o'qituvchilar orasida eng katta tashvishlardan biridir.

Ta'lim amaliyotida hozircha ko'plab pedagoglar sinov va xatoliklar orqali AI'dan qanday foydalanishni o'rganish bosqichidadir. Ammo bu masalada AI'ning murakkab tomoni shundaki, u hali yakuniy shaklga ega emas,

balki doimiy evolyutsiya jarayonida. Biz ko'pincha hozirgi bosqichdagi AI asosida xulosa chiqarmoqchimiz, ammo qaror qabul qilganimizda, AI allaqachon o'sha qarorni ortda qoldirgan bo'ladi.

AI mutaxassisi bo'lmagan til o'qituvchining bu texnologiyaning tez o'sishini oldindan tasavvur qilishi yoki unga mos strategiya ishlab chiqishi oson emas. AI muammosidan uzoqlashishga sabab bo'layotgan omillardan biri ham shunda – u bilan ishlash qiyin, mehnat natijasi tezda eskirib qolishi, ya'ni harakatlar samarasiz bo'lib chiqish ehtimoli yuqoriligidadir.

Xulosa

AI'dan foydalanish endilikda kundalik hayotimizda ham ajralmas hodisaga aylanib bormoqda. Shunday sharoitda, nutq tanlovlarida "AI'dan foydalanish taqiqlanadi" degan qoida amalda haqiqatga mos kelmaydi. Bundan tashqari, bu taqiqni real tarzda nazorat qilishning imkoni yo'qligi ham muammoni murakkablashtiradi. Shu jihatlarni inobatga olgan holda, AI'dan faol foydalanish zarurati paydo bo'lmoqda.

Agar AI'dan foydalanish tanlovning ajralmas qismi sifatida qabul qilinsa, o'ylash kerak bo'lgan masala – bu nutq tanlovining mohiyati, ya'ni uning maqsadi va vazifasini qayta aniqlashdir. Nutq tanlovi orqali yapon tili o'rganuvchisidan nimalar kutiladi va nimalar baholanadi? Ana shu savollarni qayta belgilash zarur. AI'dan foydalanishni cheklash yoki chekklamaslik haqidagi munozara esa shu aniqlikdan keyin amalga oshirilishi lozim.

Dunyo bo'ylab xorijiy tillarda nutq tanlovlari o'tkazila boshlagan davrdan beri, ijtimoiy o'zgarishlar – masalan, ijtimoiy tarmoqlarning paydo bo'lishi va globallashtirish jarayonlari – til kompetensiyasi haqidagi tushunchalarni ham sezilarli darajada o'zgartirdi. Bu holat O'zbekistonda ham keng qabul qilingan CEFR tamoyillarida o'z ifodasini topgan. Ya'ni, til o'rganishning maqsadi faqat bilim egallash emas, balki o'rganuvchining ijtimoiy mavjudot sifatida o'rganayotgan til orqali nimalarni amalga

oshira olishi – ya'ni *Cando* nuqtai nazaridan uning kommunikativ salohiyatini baholashdir.

Shunday ekan, *nutq tanlovi* bu *Can-do* yondashuvi nuqtai nazaridan qanday ahamiyatga ega? Endilikda esa AI bu o'zgarishlarga yangi omil sifatida qo'shilmoqda. Shu bois, hozirgi sharoitda biz nutq tanlovlarining ahamiyatini tubdan qayta ko'rib chiqishimiz zarur.

Yana ham aniqroq aytganda, agar bu tadbirlar shaklbozlikka aylanib, faqat "mukofot berish" marosimiga tushib qolsa, ularning

baribir so'nishi muqarrar. Shuning uchun yangi davrga mos, AI bilan uyg'un ishlaydigan yangi turdagi til tadbirlarini yaratish zarur. Til o'qitish jarayonida AI'dan oqilona foydalanish – bu nafaqat tanlovlar, balki til ta'limining o'zi uchun ham muhim vazifadir.

O'zbekiston yapon tili ta'limi sohasi ana shu yo'nalishda yetakchi bo'lib, yangi til tushunchasiga asoslangan, AI integratsiyasiga ochiq nutq tanlovlarini amalga oshirishiga umid bildiramiz. Shu niyat bilan ushbu maqolani yakunlaymiz.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Fujiwara, Z. (2025). The New Trend in Japanese Language Learning with Generative AI: Development of an Automated Question Generation and Real-time Feedback Educational Support System. *Research report of JET Conferences, 2025(1)*, 73-79. <https://doi:10.15077/jsetstudy.2025.1.73>
2. Sanehira, M., Imanishi, T., Fujihira, M., & Nohata, R. (2025). Roundtable report: The changing landscape of Japanese language education : Language learning and AI in the post-corona era, Based on the national qualification of Japanese language teachers. *Matani ronshu, 19*, 1-16. <https://doi:10.18910/101084>
3. Sumida, T., Yamanaka, T., & Ushikubo, R. (2024). Rethinking language and cultural education in the age of generative AI: Exploring new approaches and challenges. *Studies of language and cultural education, 22*, 273-285. <https://doi:10.14960/gbkkg.22.273>
4. Yanase, Y. (2023). Resisting AI's Transformation of 'English Proficiency' Scores into Commodities and Currency in Language Education: Shifting from Technology-Driven to Humanistic Questions. *Waseda studies in Japanese language education, 57-72*. <http://hdl.handle.net/2065/0002000817>
5. Zhao, R. (2025). An AI-Based Teaching Assistance System for Japanese Benefactive Expressions: Corpus Analysis and Instructional Strategy Improvement for Chinese Learners. *Universality and individuality in language, 16*, 33-43. <http://hdl.handle.net/10191/0002001664>